

Betere overlevingskansen van wethouders

Als deze raadsperiode erop zit, zijn ongeveer drie op de tien wethouders tussentijds opgestapt. Daarmee wordt de stijgende lijn van de laatste twintig jaar doorgezet. Het wethoudersambt is de laatste decennia politieker geworden, complexer, de samenleving veeleisender en de tijdgeest eist dat fouten hard worden afgestraft. Het is natuurlijk een belangrijke democratische verworvenheid dat de volksvertegenwoordiging bestuurders weg kan sturen. Dat is een essentieel middel in de controle op bestuurders en geen raad stuurt een wethouder zomaar naar huis. Daar gaan altijd fors geblunder, onjuist informeren van de raad of grote budgetoverschrijdingen aan vooraf. Ook als de wethouder zelf geen fouten heeft gemaakt maar zijn ambtenaren, dan is en blijft hij uiteindelijk politieke verantwoordelijk. Toch doet het grote aantal aftreders vermoeden dat er meer aan de hand is, althans, dat er bij de selectie en benoeming en bij de ondersteuning zaken beter kunnen.

De manier waarop de raad wethouders benoemt, is buitengewoon archaïsch. Vlak voor de vergadering worden de namen bekend en zeker als het mensen van buiten de raad of zelfs buiten de gemeente zijn, is de kans groot dat vrijwel niemand hen kent. Desondanks stemt bijna altijd de hele raad in met de benoeming, blind vertrouwend op het werk van de college-onderhandelaars. Voor je iemand benoemt tot wethouder, moet je als raadslid toch zeker weten dat hij het kan. Het Amerikaanse systeem waarbij ministerskandidaten vooraf door een senaatscommissie worden gehoord, is een optie. Laat een raadscommissie de kandidaat-wethouder bevragen op eerdere ervaringen, visie op de rolverdeling tussen raad en college en inhoudelijke kennis. Weet je ook gelijk of de kandidaat wel tegen dat soort confrontaties is opgewassen. Het gaat niet om politieke opvattingen want die liggen vast in het collegeprogramma, maar om de competenties. Wie zodoende vooraf het vertrouwen van de raad heeft gewonnen, maakt als wethouder een soepeler start. En wie door de mand valt, hoeft er niet eens aan te beginnen want zal niet worden benoemd – dat scheelt later weer een gevallen wethouder. Natuurlijk, zoiets is lastig in een politieke context. Als een fractie iemand voordraagt, is het dan denkbaar dat een beoogde coalitiegenoot die kandidatuur niet steunt? Wel als fracties de politieke moed hebben het gemakzuchtige principe van non-interventie los te laten. Verder zijn er nog talloze praktische bezwaren te bedenken, zoals privacy. De raad benoemt echter de wethouders en dat verplicht de raadsleden hun werk goed te doen. Louter vertrouwen op goede intenties is volstrekt onvoldoende en leidt tot bedrijfsongevallen.

Het andere punt is de ondersteuning. Wethouders zijn bestuurders in een sterk gepolitiseerde omgeving en hun ondersteuning moet niet alleen inhoudelijk op orde zijn maar ook procesmatig goed ontwikkeld. Het politieke handwerk binnen het bestuurswerk is steeds belangrijker geworden en daarmee ook de politieke ondersteuning van wethouders: advisering over toon, timing en proces, helpen meerderheden te smeden, signaleren van weerstanden, wijzen op bananenschillen, etc. De gemeentesecretaris wordt echter steeds meer geconfronteerd met en uitgedaagd op organisatievraagstukken en wordt daar ook op geselecteerd. De noodzaak van politieke ondersteuning is gegroeid terwijl de aandacht van secretarissen is verschoven en dat heeft geleid tot lacunes in de politiek-bestuurlijke ondersteuning van het college. Die ondersteuning kan op vele manieren vorm krijgen en de secretaris hoeft het niet zelf te doen, maar moet wel worden geregeld.

In bestuurlijke kringen is het tegenwoordig gebruikelijk om als er lokaal iets mis gaat zoals een vallende wethouder, dat automatisch aan de dualisering te wijten. Het aantal vallende wethouders stijgt echter al twintig jaar, dus ver voor de uitvinding van het dualisme. Al is dat systeem, met zijn soms wel heel merkwaardige interpretaties ervan, bepaald geen veilige haven voor wankelende bestuurders. Maar monisme, dualisme of trialisme: de lokale democratie kan alleen functioneren als wethouders opgewassen zijn tegen de volksvertegenwoordiging. Natuurlijk zijn een betere selectie en een goede ondersteuning geen garantie op politiek overleven, maar het helpt wel. En stevige potentiële wethouders stellen het straks als voorwaarden voor eraan te willen beginnen.

Marcel van Dam

Openbaar Bestuur, november 2009